

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 29

Заснований в 1996 році

Рівне – 2004

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.**Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 29. — Рівне: РДГУ, 2004. — 157 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 28.05.2004 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 10.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2004

2. Борова В.Є. Мовленнєва практика як засіб виховання звукової культури мовлення дошкільників // Українська мова: навчально-методичні та виховні аспекти. Збірник матеріалів. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – С.149-152.
3. Борова В.Є. Актуальні питання гуманізації процесу коригування звукової культури мовлення дітей // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Випуск 67. Педагогіка і психологія. – Чернівці: Рута, 1999. – С.127-133.
4. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: Програма та методичні рекомендації / Укл. А.М.Богуш. – К.: ІЗМН, 1997. – 112 с.
5. Дитина. Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку. – К.: Освіта, 1993. – 272 с.
6. Дзюбишина-Мельник Н.Я. Розвиток українського мовлення у дошкільників. – К.: Освіта, 1991. – 96 с.
7. Леонтьев А.А. Язык, речь и речевая деятельность. – М.: Просвещение, 1969. – С.28.
8. Малайко. Програма виховання дітей дошкільного віку. – К.: Педагогічна думка, 1999. – 286 с.
9. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з довколишнім у дошкільному закладі / За ред. А.М.Богуш. – К.: Вища школа, 1992. – 414 с.
10. Українське дошкільня. Програма виховання та навчання дітей в дошкільних закладах. – Львів: ТзВО Простір М, 1999. – 195 с.

Резюме. В статтє рассматриваются задачи воспитания и корригирования звуковой культуры речи у детей дошкольного возраста в програмно-методических документах Украины по вопросам дошкольного воспитания.

Ключевые слова: корригирование звуковой культуры речи, звуковая культура речи, речевое дыхание.

Summary. The tasks of upbringing and correction of children's speaking sound culture are analyzed in the article. The programmed "Baby", "A Child", "Ukrainian pre-school education" are proposed.

Key words: Upbringing, correction, programmed.

Одержано редакцією 05.06.2004.

УДК: 370.18

Н.Ф.САМСОНЮК

ГУМАННА СІМ'Я – ОСНОВА САМОСТВЕРДЖЕННЯ ДОШКІЛЬНИКА

Резюме. Стаття присвячена проблемі сімейного виховання, центром якої завжди була і є дитина та її місце в системі стосунків "батьки – діти".

Ключові слова: соціальне середовище, батьки-діти, духовне сирітство, дефіцит спілкування, гуманістична позиція.

Постановка проблеми. В проблемі сімейного виховання актуальним є питання гуманізації взаємин між дорослими і дітьми в сім'ї. Адже майбутнє теперішніх дошкільників залежить від уявлень та досвіду, набутих в колі рідних і близьких людей.

Переживання дитинства впливають не тільки на розвиток малюків, але й на усвідомлення ними самоцінності і користі в дорослому житті [1; 2; 3; 5]. Тому важливо, щоб викликані цими переживаннями почуття ґрунтувалися на розумінні добра і зла, прекрасного та потворного в людських взаєминах.

У системі сімейних відносин головним для дітей завжди лишаються взаємини з мамою. Через матір вони пізнають світ, формують своє ставлення до всіх і всього, поряд з нею відчують себе захищеними, в безпеці та комфорті.

Однак, на жаль, сьогодні нерідко зустрічається дефіцит спілкування дошкільників в сім'ях. Діти існують якби на відстані від батьків. Вони мало часу проводять, майже не граються разом, і всі розмови з малюками дорослі зводять до „сухих” вказівок, вимог та претензій. Батьки зайняті, братів і сестер немає. Бабусі живуть окремо. Це явище в науці називають духовним сирітством [2]. І саме в ньому, в бідності емоційних контактів з батьками, одна з причин недобррозичливого відношення підростаючої особи до інших, неповаги до дорослих та одноліток. Діти, що виростають без материнського тепла, найчастіше похмурі, замкнені, вперті.

Не меншим є й вплив батька, особливо, коли йдеться про виховання хлопчиків. Проте виконати свої виховні функції мати й батько зможуть лише за умови, що будуть уважними до своїх дітей, зацікавленими в їх справах, поважачими їх гідність, будуть володіти сильною педагогічною позицією.

Мета нашої статті – виявити залежність гуманістичної позиції батьків у спілкуванні з дітьми від їх психолого-педагогічної обізнаності та культури. В своєму науковому пошуку ми виходили з передбачення, що побудовані на основі любові, розуміння, поваги та довіри стосунки створять сприятливу емоційно-позитивну основу взаємин „батьки-діти”. Такий підхід до проблеми поставив перед необхідністю рішення дослідницького завдання: вивчити доцільні способи покращення стосунків між батьками та їх дітьми – дошкільниками.

Діти швидко дорослішають. Батьки не завжди враховують їх запити і можливості. Дошкільники поступово прагнуть бачити в мамах близьких друзів, які визнають за ними право на самостійність, поважають в них особистість. Якщо цього немає – розладу у взаєминах „батьки-діти” не уникнути. В.О.Сухомлинський

порівнював виховний потенціал сім'ї з таємничістю, що породжує людську красу [6]. Зробити цю силу власністю кожної сім'ї потрібно і можливо, при умові поєднання зусиль трьох зацікавлених сторін: батьків, дітей, педагогів. Такий погляд на сімейні стосунки спонукав нас прослідкувати, як можна змінити типові для багатьох, часто негуманні форми взаємин дорослих і дітей, ґрунтуючи їх на чуйності, делікатності, розумінні психології, особливостей вікового розвитку та необхідності дотримання міри в любові і вимогливості.

Результати дослідження та їх обґрунтування. Враховуючи складність обраної нами проблеми, дослідження проводили поетапно. Розпочали з виявлення рівня сформованості гуманістичної позиції батьків у взаєминах з дітьми експериментальної групи. Основними методами дослідження на етапі констатації обрали – спостереження в ранкові та вечірні години в умовах закладу дошкільної освіти, анкетування батьків, тестування дітей у формі малюнку, бесіди за змістом малюнків.

Констатувати рівні сформованості гуманістичної позиції батьків у спілкуванні з дітьми допомогли такі уявлення про неї:

Високий рівень – це стосунки, що ґрунтуються на любові, прийнятті дитини такою, якою вона є, повазі, доброзичливості, щедрості, справедливості, чесності, вірі в дитину, сприйнятті її прагнення бути незалежною, на витримці та терпінні.

Середній рівень – це взаємини, що характеризуються любов'ю до дитини, доброзичливістю, щедрістю, чесністю стосунків, однак, ускладнюються вони постійним бажанням батьків навчати дитину, давати їй як найбільше корисних, з погляду старших, досвідченіших тата й мами, знань; переживаннями дорослих за те, чи не гірша їх дитина за інших одноліток.

Низький рівень – це позиція неприйняття дитини, постійних, виражених батьками в грубій формі вказівок, що і як їй робити, позиція несправедливого, нетерплячого, нечесного відношення до малюка.

Експеримент проводили в групі шостого року життя. В ньому брали участь батьки двадцяти дітей. Спостереження велося в ранкові години – час прийому дітей в дошкільний заклад та вечірні години, коли рідні забирали їх додому. В процесі експериментування прагнули виявити самопочуття, настрої, бажання, потреби, інтереси дітей і те, чим вони були викликані, яку роль в їх виникненні відігравали ці ж стани батьків. Намагалися встановити залежність між виявленою позицією дорослих у взаєминах з дітьми, в конкретній ситуації, та їх моральністю і культурою.

Нами було помічено розмаїття почуттів дорослих, що виражалися в доброзичливості, привітності, тактовності, турботі, підтримці, а також і в криках, шарпанні, стусанах, байдужості. Первинний аналіз спостережуваного дозволив визнати, що батьки люблять своїх дітей. Однак, більшість із них особливих емоцій не виказують. Майже всі батьки є представниками молодих родин, цінять свою роботу і особистий час, тому, як правило, зранку спілкуються з дітьми поспіхом, нетерплячі нестримані. У вечірні години ситуація дещо змінюється. Це особливий час, коли і дорослі і діти наповнені враженнями пережитого, коли рідні люди тривалий час не бачили один одного, коли, відчувається особлива потреба у зустрічі. Батьки вже не так поспішають, більше уваги виказують дітям, цікавляться їх справами і результатами діяльності.

Дані, отримані на етапі констатації, показують, що гуманність більшості батьків по відношенню до дітей сягає середнього рівня. Але насторожує досить високий відсоток (30-40%) несправедливих, нетерплячих, суворих стосунків „батьки-діти”.

З метою уточнення уявлень батьків про гуманність взагалі і у стосунках з дошкільниками провели анкетування яке дозволило ще й виявити педагогічні знання, досвід і труднощі, що виникають у батьків.

Відповіді на питання анкети поділили на три групи: I – повні, змістовні, виражають щире зацікавлення батьків; II – поверхневі, без пояснень, виражають самовпевненість дорослих у вирішенні проблеми спілкування зі своїми дітьми; III – на більшість питань відповіді не дають, відсутні будь-які роздуми, або відповідають однотипно – „не знаю”, „не думала”, „не помічав”. Таким чином, 35 % реципієнтів асоціюють себе з гуманними людьми, 50 % – вважають, що не завжди бувають гуманними у взаєминах з дітьми і 15 % – не вважають себе гуманними. Оцінюючи ставлення до своїх дітей, батьки характеризують їх як: незалежні довірливі, доброзичливі, напружені. Дехто батьківську любов пояснюють можливістю забезпечити дитину необхідним. Але всі батьки стверджують наявність проблем у взаєминах з дітьми і обґрунтовують це індивідуальними рисами самої дитини, провинною родичів, що „занадто розбещують їх дитя”, особистою зайнятістю, впливом масової інформації, вулиці, невихованих одноліток, напругою у взаєминах подружжя та ін.

Уточнити те, як діти експериментальної групи уявляють родинні стосунки, допомогло тестування у формі малюнків. Дитяче малювання науковцями розглядається як синтетична діяльність, в котрій проявляються різні сторони психічного розвитку. В малюнках дитина виявляє своє ставлення до світу, надає перевагу тому, що її цікавить і приваблює.

Ідею використання малюнка родини для діагностики внутрішньо-родинних відносин запозичили у таких дослідників як: В.Хьюлс, А.Захарова, Н.Корман, Р.Бернс, С.Кауфман. Аналізуючи малюнки, враховували ступінь розвитку зображувальних умінь дітей дослідної групи. Дехто досить схематично зображує свою сім'ю, в малюнках інших простежується витонченість ліній, чіткість образів, емоційна виразність, такі прийоми зображення, як-то штриховка, розмір, яскравість, колоритність.

Окремі малюнки виділили в групу звичайних, „сірих”, в яких діти, незважаючи на вміння малювати, не

змогли передати теплоту стосунків членів своїх родин. За змістом, формою, кольоровою палітрою вони були однакові. Автори таких малюнків і в бесіді, на запитання експериментатора, відповідали однотипно. Звичайно, цей спосіб вивчення дитячих почуттів не є вирішальним, однак він дозволяє, на початковому етапі дослідження, оцінити рівень гуманності у стосунках різних людей.

Гуманність взаємин залежить і від стилю виховання, прийнятого в сім'ї. Тестування дорослих допомогло нам виявити, якому стилю виховання (авторитарному, вседозволяючому чи побудованому на авторитеті) вони надають перевагу. І виявилось, що батьки по-різному розуміють любов до дітей. Вседозволяючу любов допускають п'ятеро батьків, семеро – не стійкі у своїх міркуваннях, восьмеро категорично заперечують таке виявлення почуттів. П'ятнадцять батьків вважають любов і покарання несумісними, але п'ятеро погоджуються з необхідністю інколи карати дітей. Майже всі дорослі впевнені в тому, що любов до дитини виражається в довірі до неї.

В результаті констатації дійшли висновку, що в більшості випадків батьки обирають неправильну позицію у стосунках з дітьми і надають перевагу авторитарному стилю виховання. А це приводить до збільшення невдач у їх дітей, а значить і до агресивності у взаєминах з однолітками. Спілкуючись з рідними, дошкільниками, перш за все, вчать жити поруч з іншими, враховуючи їх інтереси, норми і правила поведінки в соціумі.

Отже, тому і поставили завдання допомогти дорослим стати на позицію гуманних стосунків з малюками, замінити авторитарний стиль виховання, коли „батьки завжди праві”, авторитетним, який ґрунтується на раціональній манері спілкування і врахуванні особистісних інтересів дитини.

У відповідності з даним завданням упорядкували та апробували систему спільної з батьками освітньо-виховної роботи, що допомогло нам діяти в напрямку формування у них прагнення стати на шлях гуманізації взаємин з дітьми. Ця система включала в себе як індивідуальні, так і колективні форми. Заохочуючи батьків до спільної роботи, сподівалися оптимізувати їх почуття любові, доброти, щедрості великодушності, їх мудрість та шляхетність. Розраховували на досягнення максимальних результатів у виборі ними авторитетного батьківства і гуманного стилю спілкування з дітьми.

Роботу розпочали зі знайомства батьків з Кодексом вартостей сучасного українського виховання. Виявилось, що „сімейні вихователі” добре орієнтуються в них, але не замислюються над тим, як їх можна систематизувати, що гуманні стосунки завжди орієнтовані на такі вартості як: віра, надія, любов, доброта, чесність, справедливість, щирість, гідність, милосердя, терпимість до зла, великодушність, шляхетність, що кожна з цих вартостей має антипод. Батьки жваво ставляться до цікавого для них матеріалу, міркують, наводять приклад із особистого досвіду, життя знайомих та друзів. Їх висловлювання дозволяють зробити висновок, щоб жити і будувати відносини за кодексом вартостей, недостатньо тільки їх знати, необхідно ще й свідомо орієнтувати свою поведінку в руслі добра, співчуття, віри, любові та найкращих сподівань.

З метою допомогти батькам зрозуміти, що шляхи гуманізації взаємин різноманітні, прочитали міні-лекції на тему „Йдемо до серця дитини” і, що добрі почуття можна передати через дотик, слово, допомогу, подарунок, збільшення часу на спілкування з дитиною, заохочення до спільних справ.

Зустрічі „За круглим столом” проводилися нами з метою заохочення батьків до роздумів над різними педагогічними питаннями, але ключовим було: „Шляхи виховання у дітей співпереживання, співчуття, доброзичливості, людяності”. Цей метод допоміг активізувати педагогічні знання батьків, підтримати впевненість в особистих виховательських домаганнях, сприяти усвідомленню своєї виховної ролі в сім'ї.

Звернулися також до досвіду батьків у спілкуванні з дитиною. Кожного із них заохочували до розповіді про спосіб, що допоміг налагодити стосунки із сином чи донькою, про подібний випадок в особистій практиці і своє вирішення проблеми; до пригадування своїх педагогічних досягнень та прорахунків.

У системі нашого батьківського всеобучу набули широкого використання і педагогічні задачі. Мета їх спонукати батьків йти від логічних міркувань до практичних дій у гуманізації процесу спілкування з дітьми. Задачі підбирали за принципом активізації гуманних почуттів дорослих, щоб кожен з них виніс для себе важливий життєвий урок. Часто, в процесі рішення цих задач, виникала необхідність звернутися до тих цінностей сімейного виховання, які сформовані в творах українського фольклору: „Шануй старших – молодші тоді пошанують”, „Годуй діда на печі, бо й сам будеш там”, „Найдорожчий скарб, як в родині лад” та ін.

Обрану дослідницьку стратегію реалізовували і в процесі вправлення батьків у виборі конструктивних способів впливу на дітей. З цією метою задавали їм тренінгові вправи. Скажімо, пропонували своїм реципієнтам оцінити типові форми звернень до дітей і вибрати серед них найбільш вдалі, або замінити небажані конструктивними і пояснити, чому дані звернення до сина чи доньки не є конструктивними. Такі вправи не тільки вчать дорослих гуманному спілкуванню з дітьми, але й спонукають їх до підвищення рівня особистої культури.

Сприятливі умови для взаємодії батьків і дітей (на гуманних основах) створюють спеціально організовані спільні види діяльності, наприклад, спортивні ігри, театралізовані вистави. Дорослі отримують в них можливість моделювати особистий педагогічний стиль, відкривати для себе радість спілкування з дітьми, та істину, що не можна сердитися на дитину і одночасно бути щасливим батьком чи матір'ю. Такий ігровий тренінг – шлях до усвідомлення батьками того, що засіваючи в душу дитини насіння негативних емоцій, не отримаєш від неї у відповідь посмішку та любов.

Перевірити результат експерименту допомогли „батьківські посиденьки”. На яких звучали прислів'я про

виховання, велась розмова про батьківську педагогіку, погляди народу на батька – матір, вимоги до них; здійснювалися мозковий штурм батьків з питання „Дитинство і фізичні покарання” та інтелектуальна розминка у вигляді розв’язування педагогічних задач – загадок.

Оцінка впливу обраних нами методів формування гуманної позиції батьків у взаєминах з дітьми, як основи самоствердження дошкільника, на контрольному етапі дослідження здійснювалося за такими параметрами:

- знання батьками суті поняття „гуманні відносини” як моральної цінності;
- прояв батьками гуманності (доброти, турботи, співучасті, довіри) у спілкуванні з дітьми;
- емоційний відгук дітей на гуманістичну позицію батьків у їх міжособистісних стосунках.

Для виявлення змін, що відбулися у взаєминах „батьки – діти” використовували ті ж методи, що й на констатуючому етапі (спостереження, анкетування, тестування, аналіз дитячих малюнків та бесіда за їх змістом).

Кількісний та якісний аналіз фактичного матеріалу здійснювався за тими ж критеріями.

Спостереження показали, що система використаних впливів сприяла покращенню внутрішньосімейних стосунків. Батьки почали більше цінити скороминучий час дитинства. Діти ж почували себе впевненіше, відчували батьківську любов, турботу, щирість і терпимість.

В експериментальній групі явно змінився мікроклімат. І дорослі, і діти частіше посміхалися один одному, батьки дякували вихователеві за час, витрачений на їх синів та донечок, зрозуміли, в чому момент щастя спілкування з дитиною. Про те, що батьки обрали гуманістичну позицію у стосунках з дошкільниками свідчать і показники рівнів її сформованості. Відсутні дані наявності низького рівня, на 15 % зменшилась кількість батьків, чий уявлення про гуманістичну позицію були віднесені до середнього рівня, і, в значній мірі (на 50%), збільшилась кількість реципієнтів з високим рівнем гуманного ставлення до своїх дітей.

Повторним анкетуванням з’ясували зміни в уявленнях батьків про гуманність взаємин з дітьми, а також рівень усвідомлення помилок, що допускалися ними раніше. Результати обробки анкетних даних показали, що тих, котрі не вважали себе гуманними не залишилося, проте майже 90 % батьків представляли тепер групу, асоціюючих себе з гуманними людьми.

На контрольному етапі дослідження знову провели тестування дітей у формі малювання з метою виявлення змін у їх ставленні до сімейних стосунків.

Інтерпретація результатів тесту показала помітні зміни у змісті малюнків та в розповідях дітей. Майже всі діти зобразили свою сім’ю фарбами яскравих кольорів. І хоча малюнки не зовсім умілі, але діти намагалися передати настрій зображених образів, взаємини в родині. Це виражалося в усміхнених обличчях тата, мами, в з’єднаних руках, в об’єктах природи (сонечко, дерева, квіти) як символів краси та злагоди.

Якщо на етапі констатації людські фігури зображувалися дітьми в стані статички, то тепер ми отримали малюнки в динаміці. Зображення дії оцінювалося нами, як показник єдності інтересів дорослих і дітей, їх думок і почуттів.

Малюнки та міркування дошкільників експериментальної групи стали яскравими показниками тих позитивних зрушень, які відбулися у їх взаєминах з дорослими. Діти чутливі до стилю спілкування з ними. І на даному етапі дослідження ми відмічали адекватність змісту малюнків і дитячих висловлювань такої морально-вольовій якості, як впевненість в собі.

Зміну позиції батьків у спілкуванні з дітьми виявляли й за допомогою тестування. Варіанти відповідей на запитання тестів передбачали ствердження, заперечення чи прояв невпевненості міркувань. Якщо на етапі констатуючого експерименту виявили схильність більшості батьків до авторитарного стилю виховання, то результати контрольного вивчення даних тестування показали, що всі батьки обрали гуманістичну позицію у ставленні до своїх дітей. Тобто наші реципієнти однозначно погодилися з думкою що любити дитину – це значить поважати в ній особистість і довіряти їй. Серед них вже не було нестриманих, нетерплячих, занадто емоційних та байдужих. А бесіда з дітьми показала – рейтинг батьків став вищим, взаємини гуманнішими, тому що ґрунтувались вони на схваленні, заохоченні дитячих починань, на умінні дорослих чути і бачити свого малюка. Зрозуміло, що таке трансформування ставлення до дитинства є підставою для щастя не тільки самої дитини, але й її сім’ї.

Висновки. Отже, проведене нами дослідження спрямоване на виявлення таких способів впливу на дорослих (батьків і потенційних батьків), які б переконали їх в перевазі гуманного ставлення до дітей перед авторитарним, в тому, що відсутність теплоти взаємин в сім’ї призводить до невміння дітей виділяти її як особливу морально-гуманістичну вартість.

Організоване нами експериментування підтвердило – незнання батьками стилів спілкування з дітьми спонукає до обрання ними неправильної позиції у взаєминах з дошкільниками. А це приводить до відставання малюків у набутті соціальної компетентності та впевненості в собі. Тільки різноманітна і змістовна робота з батьками змінить їх ставлення до дітей як носіїв соціальних вартостей, до вихователів як носіїв педагогічних знань, до самих себе як потенційних гуманістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеенко Т. У чому сутність гуманістичних відносин батьків і дітей? // Рідна школа. – 2001. – №3. – С.33 – 36.

2. Заслуженюк В.П. Родители и дети: Взаимопонимание и отчуждение. – М.: Учебная лит-ра, 1996. – 127 с.
3. Калмиков Г.В. Випереджаючи свій час: гуманістичний погляд у майбутнє // Педагогіка і психологія. – 2000. – № 4. – С.116-123.
4. Островская Л.Ф. Педагогическая ситуация в семейном воспитании дошкольников. – М.: Просвещение, 1990. – 159 с.
5. Поніманська Т. Гуманність: ціннісний аспект // Дошкільне виховання. – 2002. – №4. – С.3-5.
6. Сухомлинський В.О. Мудрість батьківської любові. – М.: Молода Гвардія, 1988. – 143с.

Резюме. *Стаття посвячена проблеме семейного воспитания, центром которого всегда был и есть ребенок и его место в системе отношений „родители – дети”.*

Ключевые слова: *социальная среда, родители-дети, духовное сиротство, дефицит общения, гуманистическая позиция.*

Summary. *The article is devoted to the problem of family upbringing, the center of which always was and there is a child and his place in the system of relations „parents – children”.*

Key words: *social environment, parents-children, spiritual orphan, the deficit of communication, humanitarian position.*

Одержано редакцією 28.04.2004.

УДК: 373.2.01

Л.А.СВАРКОВСЬКА

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ 6 РОКІВ

Резюме. *Стаття розглядає питання фізичної готовності до школи дітей 6 років м. Севастополя та динаміку рухової підготовленості дошкільників цього віку за останні 20 років.*

Ключові слова: *фізична готовність до школи; рухова підготовленість дошкільників; фізичний розвиток; біг; стрибки в довжину з місця; стрибки в довжину з розбігу; метання на дальність.*

Постановка проблеми. Покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я та вдосконалення рухової підготовленості підростаючого покоління завжди розглядалось як одне з найважливіших соціальних завдань, що стоять перед системою суспільного дошкільного виховання. Серед компонентів, що характеризують фізичну досконалість особистості, особливе місце займає фізичний розвиток та рухова підготовленість як стан людини, що забезпечує адаптацію до оточуючого середовища та успішну реалізацію різних функцій.

Рухова підготовленість дитини як результат педагогічного процесу визначається ступенем розвитку її рухових дій, якими вона володіє (Е.С.Вільчковський [5], Т.І.Осокіна [9], В.М.Заціорський [7]). Рухова підготовленість виявляється в активній діяльності дитини, в керуванні нею своєю моторикою. Вона обумовлює її повсякденну рухову діяльність, без якої неможливе повноцінне життя дітей та їх гармонійний розвиток. Формування рухової підготовленості вирішує одне з важливих завдань дошкільного виховання – забезпечення одного з рівнів готовності дитини до школи, тобто фізичної готовності. Фізична готовність перед вступом до школи передбачає міцне здоров'я, достатній фізичний розвиток, оптимальний стан центральної нервової системи та функцій організму дитини, певний рівень сформованості рухових навичок та розвитку рухових якостей [4].

Аналіз досліджень, практики та публікацій з питань фізичного виховання дошкільників свідчить, що аспект фізичної готовності дітей 6-7 років до школи вивчався в різні роки різними дослідниками (А.І.Бикова, Е.С.Вільчковський, Т.І.Дмитренко, Є.Г.Леві-Гориневська та ін.). Не зменшуючи наукової цінності праць вказаних авторів, слід відзначити, що в зв'язку з переходом школи в 2000 році на навчання дітей з 6 років, сучасний стан питання фізичної готовності дітей цього віку вивчено недостатньо, тому дослідження даної проблеми є актуальним.

Значний науковий інтерес представляє також питання визначення темпів динаміки фізичного розвитку та рухової підготовленості 6-річних дошкільників за останні 20 років. Вперше в нашій країні питання акселерації фізичного розвитку та рухової підготовленості дітей 4-7 років було досліджено Е.С.Вільчковським [5]. Ним були зіставлені дані досліджень рухової підготовленості дошкільників 50-річної давності (1924, 1934, 1983, 1945, 1955, 1964, 1983-1985 рр.).

Метою нашого дослідження було з'ясування стану фізичної готовності до школи дітей 6 років м. Севастополя, а також динаміки фізичного розвитку та рухової підготовленості дошкільників цього віку за останні 20 років.

Результати дослідження. Дослідження проводилось в 2002-2003 рр., в ньому прийняли участь 600 дітей 25 дошкільних закладів м. Севастополя. Основним методом дослідження фізичного розвитку була антропометрія – урахування морфологічних показників: довжини тіла (зросту), маси тіла (ваги) та окружності грудної клітки. Отримані дані порівнювалися з середніми віковими нормами [1]. Рухова підготовленість оцінювалась за такими тестами: біг на дистанцію 30 м (в секундах); стрибок у довжину з місця (см); стрибок у довжину з розбігу (см); метання торбинок з піском (вага 200г) на дальність ведучою рукою (м). Отримані дані порівнювалися з середніми показниками основних рухів за програмою „Малюток” [2] та результатами, отриманими Е.С.Вільчковським у

ЗМІСТ

Вітаємо ювіляра	3
1. Бозуш А.М. Проблеми сімейного виховання дітей у спадщині В.О.Сухомлинського.....	4
2. Кононко О.Л. Самосвідомість у житті дошкільника	6
3. Борисова З.Н. Виховні цінності у формуванні особистості дитини в педагогічній системі А.С.Макаренка	11
4. Золотухіна С.Т. Освоєння історико-педагогічного досвіду як умова формування професійної компетентності сучасного вчителя.....	13
5. Поніманська Т.І. Особистісні пріоритети гуманістичного виховання	19
6. Дичківська І.М. Підготовка вихователя як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності в контексті сучасних тенденцій розвитку освіти	24
7. Бєленька Г.В. Основні етапи формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.....	31
8. Пальчевський С.С. Глобалізація як принцип соціалізації дітей дошкільного віку	35
9. Карпенчук С.Г. Функція педагогічної технології – системотвірна.....	40
10. Машикіна Л.А. Формування професійної компетентності студентів в процесі педагогічної практики	43
11. Розальська Н.В. Деякі аспекти організації та проведення педагогічної практики майбутніх гувернерів у ВУЗі.....	48
12. Ніколайчук Г.І. Підвищення ефективності мовленнєвого розвитку дошкільників	51
13. Леценко Г.П. Наступність у формуванні діалогічної компетенції дітей дошкільного віку та учнів початкових класів і основної школи	54
14. Степанова О.І. Активізація методів роботи з розвитку мовлення дошкільників	58
15. Трусова О.Л. Декоративне мистецтво як засіб формування цілісної естетичної культури	61
16. Горопаха Н.М. Формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь навчального співробітництва з педагогом та однолітками.....	65
17. Машиовець М.А. Актуальність проблеми формування уявлень про сім'ю у дітей дошкільного віку	69
18. Богініч О.Л. Готовність батьків до народження дітей	75
19. Маліновська Н.В. С.Ф.Русова: концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей	79
20. Борова В.Є. Коригування звукової культури мовлення дошкільників у програмно-методичних документах	81
21. Самсонюк Н.Ф. Гуманна сім'я – основа самоствердження дошкільника	86
22. Сварковська Л.А. Дослідження фізичної готовності до школи дітей 6 років.....	90
23. Литвиненко С.А. Діагностика готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності	92
24. Загородня Л.П., Матвієнко З.Е. Підготовка майбутніх вихователів до реалізації завдань екологічного виховання дошкільників з урахуванням екологічних особливостей регіону	96
25. Зданевич Л.В. Комплексне дослідження процесу адаптації студентів-першокурсників до умов життєдіяльності.....	100
26. Гордій Н.М. Проблема розумового виховання дітей в сім'ї у вітчизняній періодичній пресі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).....	104
27. Фасолько Т.С. Відповідальна поведінка як складова соціальної компетентності дошкільника.....	109
28. Янцур Л.А. Індивідуальні відмінності в розвитку інтересу до зображувальної діяльності у старших дошкільників на заняттях	112
29. Дронова О.О. Образотворча діяльність дошкільників у контексті гуманістичної концепції освіти	117
30. Меналюк Г.Ф. Шляхи забезпечення логіко-математичної компетентності старших дошкільників.....	121
31. Бєлова С.А. Комплексне навчання в теорії і практиці педагогів Бременської школи 20-х років ХХ століття	124
32. Марчук Г.В. Соціальна компетентність дошкільника у структурі особистості.....	127
33. Козлюк О.А. Педагогічні умови формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку.....	130
34. Косарєва О.І. Психолого-педагогічні моделі вивчення взаємодії батьків і дітей	133
35. Глінчук Ю.О. Виховання дітей у кардіоревматологічних санаторіях України.....	137
36. Герасимчук Ю.О. Педагогічні засоби формування професійно-пізнавальних інтересів у ВУЗі.....	140
37. Врочинська Л.І. Народна казка як засіб виховання гуманної поведінки у старших дошкільників	142
38. Федорова Н.В. Діалогічні засади організації гуманістично орієнтованої педагогічної взаємодії.....	145
39. Онищук І.А. Психолого-педагогічний аспект проблеми інтересу до мистецької діяльності у дітей старшого дошкільного віку.....	148
40. Кравець Л.М. Моделювання процесу розвитку педагогічної рефлексії майбутнього вчителя.....	150
Відомості про авторів	153

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
зкладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 29

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактори збірника Дичківська І.М., Степанова О.І.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 17.05.2004 р. Підписано до друку 28.05.2004 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 23,48. Обл. вид. арк. 23,83. Замовлення № 33/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98,
тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 29. — Рівне: РДГУ, 2004. — 157 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 10.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20